

Інститут командної відповідальності: як подолати перешкоди, що очікують на органи кримінальної юстиції України?

Важливою новелою кримінального законодавства України стало доповнення КК України статтею 31-1 «Кримінальна відповідальність військових командирів, інших осіб, які фактично діють як військові командири, та інших начальників». Це засноване на статті 28 Римського статуту Міжнародного кримінального суду від 1998 року положення інкорпорувало в українське кримінальне право інститут командної відповідальності, згідно з яким військовий командир або інша особа, яка фактично діє як військовий командир, чи інший начальник підлягають відповідальності за свою бездіяльність, яка виразилася в незапобіганні чи неприпиненні вчинення підлеглим злочину або неповідомленні про такий злочин компетентного органу. Стаття 31-1 КК України відкриває перед українською системою кримінальної юстиції нові можливості в плані кримінального та переслідування винуватців міжнародних злочинів, вчинених в рамках російської агресії проти України.

Разом із тим, як і будь-яка законодавча новела, а особливо — новела, що має міжнародно-правову генезу, стаття 31-1 КК України створює низку викликів для українських слідчих, суддів та прокурорів:

- чи не буде застосування цього інституту порушувати принцип індивідуальної відповідальності, як про це стверджують окремі експерти;
- чи «підкоряється» інститут кримінальної відповідальності військових командирів, інших осіб, які фактично діють як військові командири, та інших начальників правилам інституту співучасті чи причетності до кримінального правопорушення;
- чи вимагає стаття 31-1 КК України встановлення причинового зв'язку між бездіяльністю командира та злочином підлеглого;
- чи підлягають військові командири, інші особи, які фактично діють як військові командири, та інші начальники кримінальній відповідальності тоді, якщо вони не вжили всіх можливих заходів для запобігання чи припинення злочину підлеглого або для повідомлення про нього компетентному органу, або лише якщо не було вжито заходів, які в конкретній ситуації були розумними та необхідними;
- якими є особливості відповідальності військових командирів, інших осіб, які фактично діють як військові командири, та інших начальників, якщо відразу декілька з них припустилися бездіяльності щодо злочинів підлеглих;
- як доповнення КК України статтею 31-1 співвідноситься з тим, що, на думку значної частини експертів, інститут командної відповідальності й раніше частково охоплювався статтею 438 «Воєнні злочини» КК України?

Чи раніше буде знайдено відповіді на ці та інші запитання, тим швидше стаття 31-1 КК України стане дієвим інструментом для покарання міжнародних злочинців.